

SPRÅKPLAN OG SPRÅKARBEID

SEGELBERGAN BARNEHAGE

2025 – 2027.

Innholdsfortegnelse

1. Forord og planens formål
2. Bakgrunn
3. Definisjon
4. Mål
5. Språket og språkutvikling
6. Kjennetegn på god praksis
7. Lekens betydning
8. Naturen som lekearena
9. Språk og hverdagssituasjoner
10. Grunnleggende kommunikasjonsferdigheter
11. Å bli lest for
12. Å leke en bok
13. 10 nøkler til god lesekultur
14. 10 grunner til å lese høyt for barn
15. Kartlegging
16. Dette jobber vi med
17. Barn med annet morsmål enn norsk
18. Lurt å øve på før skolestart
19. Konkrete tips til voksen språkstimulering

FORORD OG PLANENS FORMÅL

Språkplanen er ment å være et redskap for å medvirke til å utvikle og etablere et systematisk arbeid med barns språk og språkutvikling. Denne planen er en måte og konkretisere og systematisere rammeplanens kapittel «språk, tekst og kommunikasjon» slik at alle barn får varierte og positive erfaringer med å bruke språket som kommunikasjonsmiddel. Og som et redskap for tenkning og som uttrykk for egne tanker og følelser.

Språkplanen skal sikre helhetlig arbeid med grunnleggende språkutvikling, og gjelde for alle barna, både de som har et godt utviklet språk, for barn som har forsinket språkutvikling eller andre språkutfordringer som for eksempel minoritetsspråklige barn.

Planen skal være et levende dokument som det er mulig å utvikle videre.

Utvikling av språk er noe av det viktigste som skjer i barns liv. Gjennom språket lærer barna å forstå seg selv og sine omgivelser. Gjennom språket trer vi inn i fellesskapet med andre mennesker og får del i språksamfunnets kultur. Språket gir oss identitet og tilhørighet. Språket er avgjørende for den intellektuelle, emosjonelle og sosiale utviklingen (Høiegård, Anne s.15,2020).

BAKGRUNN

Småbarnsalderen er den grunnleggende perioden for utvikling av språk. Et godt utviklet morsmål er en grunnleggende forutsetning for den videre språkutviklingen, også når det gjelder skriftspråk og leseforståelse.

I førskolealder lærer barna best gjennom flest mulig førstehåndserfaringer med gjenstander og opplevelser. Forklaringer og beskrivelser med ord er med på å videreutvikle språkforståelsen.

Segelbergan barnehage hadde et ønske om å samle alt språkarbeid i en plan, dette er bakgrunnen for en helhetlig plan

DEFINISJON

Definisjon på språk er: «Evnen til å produsere og forstå ytringer som formidler informasjon fra ett individ til et annet».

Språk er evnen til å forstå symboler og kunne bruke/utnytte symboler i tenkning og kommunikasjon. Språk er også en viktig sosial og emosjonell funksjon. Språk er handling, regulator for atferd og et redskap for tankene. Og, språk er redskap for tilegnelse av ferdigheter.

Språk betyr så mye.

- Språk kan være begynnelsen på noe stort
- Språk er lek
- Språk er å forstå
- Språk er å utforske
- Språk er å oppdage
- Språk er å uttrykke seg selv
- Språk er å finne sin egen vei
- Språk er å delta
- Språk er minner
- Språk samler oss, for språk er mer enn ord
- Språk hjelper oss å mestre
- Språk trøster og gir mot
- Språk åpner for livslang læring

MÅL

Hovedmål: Alle barn skal få utnytte sitt potensiale for læring og å være inkludert i et fellesskap.

Barna: Alle barna skal inkluderes, bli sett og møtt med respekt ut fra hvem de er.

Personalet: Øke personalets bevissthet og kompetanse på språk og språkutvikling hos barn i førskolealder.

Hvordan nå målene:

Øke kompetansen hos de ansatte, blant annet gjennom språknettverk, Ask kurs, aktuell litteratur og forskningsbaserte artikler.

Øke bevisstheten om bruk av språk i hverdagen og med bruk av naturen som læringsarena.

Ulike prosjekter internt i barnehagen, både avdelingsvis og felles.

Systematisk arbeid med språk.

Bruk av bøker.

SPRÅKET

Språkutvikling – den voksne – tips og tiltak

Språk handler om å innlemme ordene som en del av seg selv og i samhandling med andre.

Kommunikasjon mellom barn foregår ofte gjennom fysisk, kroppslig og nonverbal samhandling og handler først og fremst ikke om å lære ord, grammatikk og setningsoppbygging.

Språkutvikling 0-1 år

Barn er født med evne til å motta språksignaler og med et behov for samvær med andre mennesker.

Barn gjenkjenner mors stemme før det blir født og det beveger seg til rytmen i talespråket hennes.

Fra første leveuke kan barn kommunisere.

Se på barnet, lytte, svare og gi barnet tid. Snakk kort og enkelt, snakk med barnet om ting det er interessert i. Det er bedre å prøve å tolke barnets budskap enn å late som man forstår.

Språkutvikling 1-2 år

Ordforståelse kommer før uttale. De fleste barn begynner å si sine første ord i 1-års alderen. Det viktigste er at barnet sier, ikke hvordan de sier det.

I 1-2 årsalderen kan ett ord bety ei hel setning, f.eks. «mamma» kan bety» mamma, jeg vil ha mat».

Når barn begynner å gå, går språkutviklingen noe mer langsomt en stund.

Barn i 2-års alderen snakker i setninger med 2 ord. De lytter, imiterer, har god forståelse og ordforrådet øker raskt. Den største økningen skjer mellom 2,5 – 3 år.

Den voksne:

Snakk tydelig, langsomt og med stor stemmevariasjon. Korte setninger. Sett ord på det barnet prøver å si eller uttrykke med kroppsspråk. Snakk mye med barnet, sett ord på det som er rundt og det som skjer og det dere gjør. Bade barn i språk og bruk riktige ord. Ha et tydelig kroppsspråk og øyekontakt.

Konkretiser nye ord og begreper. Gjentakelser er viktig. Det samme er det å fange barnets oppmerksomhet og å fange opp barnets initiativ til felles oppmerksomhet. Det er i slike situasjoner barnet er mest motivert til å kommunisere, og mest mottakelig for språkstimulering.

Tips og tiltak:

Øve på turtaking, bevegelsesleker gir økt kroppsbevissthet. Sanger med ulike lyder f.eks. dyrelyder. Korte rim og regler med god rytme i, gjerne også en bevegelse (klapp, tramp osv.). Leke og tøyse med ord og lyder. Knytte lyder og gjenstander sammen. Fortelle, leke, dramatisere korte eventyr og fortellinger. Presentere nye ord og begrep fra barnets nære omgivelser og hverdag. Førstehåndserfaring.

Språkutvikling 3 åringen:

De fleste 3-åringene snakker mye både med seg selv og andre. Språket er i sterk utvikling. De kan gjøre seg ganske godt forstått via språket, og kan setninger på 3,4 eller flere ord. De begynner å snakke i fullstendige setninger. Uttalen blir renere, men vanskelige lyder kan være r – og sj. Barn lærer mange nye ord ved imitasjon, uten at de helt forstår innholdet. De liker rim, regler, ordlek, rytmer, eventyr og fortellinger. De kan også ofte småsynge/lekesynge.

I 3-4 års alderen blir de også mer bevisst på at språket kan brukes for å påvirke andre. De fabulerer en del. De har enda ikke evne til å uttrykke seg i ønskeform, derfor kommer ofte et ønske som en påstand f.eks. «jeg har en hund» istedenfor, «jeg ønsker meg en hund». De gjentar historier og fortellinger de har hørt som om de var selv opplevd.

Noen barn stotrer/hakker når de snakker. Dette har sammenheng med at barnet har lært så mange ord og at de ikke klarer å hente ut det riktige ordet når det vil. Småbarns hakking går som regel over når barnet får mer kontroll over innhold og bruk av ordene. 3-4 åringen kan navnet på noen farger og mange kroppsdeler.

Den voksne:

Snakk mye med barnet. Stimuler barnet til å fortelle selv og beskrive ved at den voksne stiller spørsmål. Dialog barn og voksne er helt nødvendig for språkutviklingen.

Ikke rett på ordene til barnet og det utaler det feil. Gjenta ordet korrekt, og fyll på f.eks. om barnet sier «Se, bil» Så kan du svare «Ja, se, der kommer det en blå bil».

Vær tålmodig og gi barnet tid til å tenke/finne det rette ordet. Vis og vær støttende. Bruk barnet navn, og snakk direkte til barnet. Barn kan ha vanskelig for å oppfatte det som sies hvis det ikke ser den som snakker. Dette er blant annet grunnen til at barn har problemer med å snakke med andre i telefonen. Bruk benevnelse på det man ser og gjør, f.eks. navn på pålegg og ikke bruk «sånn».

Tips og tiltak:

Prat mye med barnet. Sett ord på det barnet ser og opplever. Gi barnet tid til å tenke når det står fast og ikke finner ord. Les mye for barnet og prat sammen om det som blir lest. Hjelp barnet til å fortelle selv, her kan gjerne konkrete og bilder brukes. La gjerne barnet selv fortelle hva det har gjort/opplevd i barnehagen ved henting. Istedenfor at den voksne forteller. Bruk rim, regler, eventyr og fortellinger. Oppmuntre barnet til rollelek, delta om du blir invitert, hjelpe barn inn i rollelek.

Oppmuntre barnet til å ta kontakt med andre barn. Spill enkle spill, puslespill osv. Vær sammen med barnet i slike aktiviteter og knytt språk til det dere holder på med sammen. Her har den voksne gode muligheter til å hjelpe barnet med å øve inn begreper og ferdigheter som f.eks. turtaking. Gi barnet opplevelser som det kan få erfaringer med å knytte ord og begrep til.

Lær barnet aktuelle begreper som farger, preposisjoner, kroppsdeler, tidsbegrep osv. gjennom lekbetonte og lystbetonte aktiviteter. Bruk hverdagen og omgivelsene aktivt. Samlingsstunder bør være preget av «action» og «driv», med sang, bevegelse og drama.

Språkutvikling 4 åringen:

De fleste har tilegnet seg et grunnleggende vokabular. De fleste lyder er på plass, men kan fortsatt ha forenklet konsonantkombinasjoner (gis-gris). Bøying av ord, grammatikk og ordrekkefølge er stort sett på plass.

De kan også stille/svare på spørsmål, be om noe, gi/ta i dialogen og kommentere det som blir sakt/gjort. Tøyser gjerne med språket, kan fortelle en fortelling og begynnende lekeskriving skjer. Ordforrådet er basert på erfaringer.

Den voksne:

Ta utgangspunkt i barnets interesser for det som skal skje videre – ikke den voksne som skal bestemme hva barnet skal være interessert i. Legge til rette for og gi barn nye opplevelser og erfaringer. Fange barnets nysgjerrighet, snakk med det, ikke til, vær til stede for barnet, delta og vise interesse for det barnet sier og gjør. Oppmuntre, rose og anerkjenne.

Tips og tiltak:

Ta initiativ til samtaler og opprettholde kontakt. Still utdypende spørsmål og gi utdypende svar. Sanger, klappe ord og navn, rim og regler er bra. Det samme er det med å bruke spill og puslespill som utgangspunkt for samtaler. Lag gjerne tulleord, grimaser og lyder stimulerer munnmotorikken og lytteliker stimulerer hørsel. Bruk gjerne ordbilder og legge til rette for lekeskriving. Les for og med barna.

Språkutvikling 5 åringen:

Har stor interesse for språk, selv om utviklingen ikke lengre går like fort. Snakker i lange setninger, forteller og bruker språket i forhandlinger. Tilpasser språket etter situasjon. De spør gjerne om hva ord betyr. Forstår mange begrep, skriver gjerne navnet sitt. Stiller «intrikate» spørsmål som «hvorfor heter det høst og ikke vår»? Begynner å vise interesse for tidsbegreper som årstider, ukedager og klokke. Interessen for fakta øker og for hvordan ting virker.

Den voksne:

Gi barna rikelig tilgang til bøker, bilder og annet som kan utforskes. Legge til rette for og hjelpe barna til å utvikle god lekekompetanse. Bruk tid på samtaler, hva barnet opplever og ser. Vis interesse og engasjement i det barnet er opptatt av. Skape et miljø der barna kan få utforske bokstaver, tall, geometriske figurer osv.

KJENNETEGN PÅ GOD PRAKSIS FOR SPRÅK I BARNEHAGEN

- Prioritering av tid til samtale og verdsetting av barns deltakelse i samtale.
- Fortelling for barn, lesing av bøker sammen og oppmuntring av barn til å fortelle selv.
- Kreative lekemiljøer hvor barna, leken og språket får utfolde seg.
- Bevissthet om språkutvikling i hverdagen, og benevning og snakking om ord og språket sammen med barna.
- Støtte til barns språkutvikling gjennom gode samtaler, og aktivt bidrag til barnas bruk av språk.

LEKENS BETYDNING I BARNEHAGEN

«Barnehagen skal gi barn muligheter for lek, livsutfoldelse og meningsfylte opplevelser og aktiviteter i trygge og samtidig utfordrende omgivelser».

(Barnehageloven§2 Barnehagens innhold).

Lek er en stor del av barns liv og har stor betydning for deres utvikling. Det å få delta i lek og ha venner er grunnlaget for at barn trives i barnehagen. I samhandling med andre legges grunnlaget for læring og sosial kompetanse.

Lek gir barna mulighet for læring og utvikling av sammensatt kompetanse.

Leken er barnas viktigste uttrykksform, der de også får brukt mange av sine ulike språk (ikke bare ord). Leken gir uttrykk for barnas erfaringer og opplevelser, og det er her de bearbeider inntrykkene sine.

Leken er et mål i seg selv, samtidig som den bidrar til å utvikle deres sosiale kompetanse, identitet, selvfølelse, fantasi og kreativitet.

Å mestre språk er viktig for å få delta og innpass i lek. Rollelek har en viktig funksjon i skriftspråkutviklingen og leseopplæring.

NATUREN SOM LÆRINGSARENA FOR SPRÅKUTVIKLING OG SPRÅKSTIMULERING

Naturen er kanskje den beste læringsarenaen vi har. Det er mindre støy, det er nærhet til det opprinnelige og naturlige og gir rom for mange muligheter. Undersøkelser viser at barn leker bedre i naturen enn i andre lek-miljøer. Undersøkelsen viser også at barn som leker i naturen har bedre evne til konsentrasjon, er mer målrettet, har gode evner til å planlegge en handling i flere ledd, bidrar til bedre sosial samhandling og inkludering (UTE, Barn, lek og natur, naturliv.no).

Det er viktig at personalet jobber aktivt for å finne ut av hva barna interesserer seg for og bruker det aktivt i sitt pedagogiske arbeid.

Naturen gir barna en mulighet til å møte andre begreper og et annet språk enn de til vanlig møter i barnehagen og hjemme. De får erfaring med beskrivende begreper, kategorisering av begreper og sammensatte ord. Det ligger det et mangfold av muligheter for undring og utforsking.

Konflikter mellom barn er det mindre av ute i naturen enn inne. Når vi da vet hvor viktig inkludering, tilhørighet og fellesskap er for barns utvikling, både generelt, men også viktigheten i språkutvikling. Gir naturen oss de beste muligheter språkarbeid, språkutvikling og språkstimulering.

SPRÅK OG HVERDAGSSITUASJONER

I praktiske gjøremål ligger et stort rom for kontakt og samspill. Her skal barna kunne oppleve å få støtte på følelsene sine, bygge relasjoner, læring og språkutvikling. Språk læres i relasjoner med andre. Hverdagssituasjoner/rutinesituasjoner er det mange av i løpet av dagen, og gir gode muligheter for å snakke sammen, som igjen bidrar til å fremme barns språkutvikling.

Sette ord på det som skal skje og det som skjer. Sette ord på det dere ser, bekreft det barnet sier og da med hele setninger. Barn lærer språk i situasjoner som gir mening for dem, når språket knyttes til det som skjer her og nå. Hverdagssituasjoner/rutinesituasjoner er unike for innlæring av kategorier, begreper og generell språkutvikling.

GRUNNLEGGENDE KOMMUNIKASJONSFERDIGHETER:

Er viktig for barns sosiale og emosjonelle utvikling. Her er noen nøkkelferdigheter som barn bør lære.

1. **Blikk-kontakt:** Å opprettholde øyekontakt viser interesse og respekt for den de snakker med.
2. **Lytteferdigheter:** Å kunne lytte aktivt og vente på tur til å snakke er viktig for god kommunikasjon.
3. **Bruk av ord og kroppsspråk:** Barn bør lære å uttrykke seg tydelig både verbalt og gjennom kroppsspråk.
4. **Empati:** Å forstå og respektere andres følelser og perspektiver er en viktig del av kommunikasjon.
5. **Grenser:** Å kunne si nei eller stopp når noe er ubehagelig, og å tolke andres signaler om grenser.

Disse ferdighetene kan styrkes gjennom lek, samtaler og veiledning fra voksne.

Å BLI LEST FOR

Å bli lest for er bra for språkutviklingen i tillegg til at det bidrar til å skape nærhet mellom voksne og barn. Lesing innbyr til samtaler, fremmer språkutvikling og skaper nærhet mellom den som blir lest for og den som leser. Litteratur er også en kilde til refleksjon og undring, og litteratur kan være en god inngang til å forstå den komplekse verden vi lever i. Bøker er kilde til ny kunnskap, de kan pirre vår nysgjerrighet og fantasi.

Gjennom litteraturen blir vi kjent med egen og andres følelser og hvordan vi forholder oss til andre mennesker (Nussbaum,2016)

Å LEKE EN BOK

En bok er så mye mer enn det som står mellom permene.

Lag gjerne poser med konkrete til diverse bøker som brukes på avdelingen.

Bruk tid på bokomslaget før man åpner boka. Skap nysgjerrighet, forventning og spenning til hva som kommer til å skje.

Invitere barna til å være en aktiv del av historien, og still gjerne spørsmål underveis som barna kan svare på.

Man trenger ikke lese hele boka, går også bra og skimlese litt, eller velge å se på bildene og la barna fortelle hva de tror skjer underveis.

Variere tilbudet av bøker, og bytt dem ut regelmessig. Let og finn-bøker er godt egnet for de barna som snakker lite i løpet av barnehagedagen.

Bruk konkrete for å levendegjøre boken, og la barna leke med figurene

10 NØKLER TIL GOD LESEKULTUREN

1. Bad barna i bøker
Gjør bøker lett tilgjengelig
Bøker om tema/områder barna er opptatt av
Bøker knyttet til det barna leker
Bøker knytter
Kombinere bøker og leker, for eksempel biler og bøker om kjøretøy i samme område
2. Bli kjent med barnegruppa
Da kan man lettere tilby bøker som passer for alder og bakgrunn og hva de er opptatt av
3. Finn de rette bøkene
Finn rett bok til rett barn ut fra alder, kjønn, bakgrunn og erfaring med bøker
4. Les høyt for barna hver dag
Lag et system slik at alle barna blir lest for, og spesielt de som ikke blir lest for hjemme
Kartlegg om det er forskjell på gutter og jenter med tanke på det og bli lest for. Det viser seg i forskning at jenter oppsøker ofte høytlesning, mens guttene velger andre aktiviteter
5. Involver barna aktivt i høytlesningen
Snakk om boka før dere begynner. Hva tror dere den handler om? Stopp og lek gjerne fra boka – da får barna brukt språket. Når den voksne leser og barnet kun lytter, får ikke barnet brukt språket eller de nye ordene
6. Lag spennende leseprosjekt
For de yngste kan det være tema som husdyr, kjæledyr eller kjente figurer som Bjørnis, Brillebjørn og andre. For de eldste kan det være noe barn kjenner fra NRK Super eller aktuelle forfattere
7. Engasjer hele personalet i arbeidet med leseglede
Ta dette opp som tema på personalmøter, planleggingsdager og andre aktuelle møter og sammen se på og eventuelt sette i et års-hjul videre arbeid knyttet til lesing og bøker
8. Engasjer og involver foreldrene med leseglede
Prøve å få til ett bok lånesystem i samarbeid med biblioteket som barna, der barna kan låne bøker med hjem
9. Skape en rød tråd i overgangen fra barnehage til skole
Lesepleie og lesestund sammen med elever fra skolen. Ha gjerne noen bøker i førskolegruppa som de også møter på 1. trinn
Les bøker om det å begynne på skole
Lese fra bøker med litt lengde på, avslutt lesestund med ei oppsummering av hva som er lest, start neste med en oppfriskning av hva som ble lest sist
10. Holde oss oppdatert på barnelitteratur
Barn liker ofte å lese samme bok flere ganger
Kommer stadig nye bøker for barn.

10 GRUNNER TIL Å LESE HØYT FOR BARN

1. Er et godt utgangspunkt for samtaler og diskusjoner. Barnet kan snakke om egne erfaringer med utgangspunkt i det boka handler om.
2. Skaper gode relasjoner mellom barn og den som leser.
3. Stimulere barnas fantasi og nysgjerrighet
4. Stimulerer til språkutvikling
5. Fører til bedre leseferdigheter
6. Fører til bedre skriveferdigheter
7. Trener barnets konsentrasjonsevne
8. Gir positive erfaringer med lesing
9. Deler en kunstopplevelse

KARTLEGGING

Barnehagen bruker Alle Med skjema systematisk i forbindelse med foreldresamtaler.

Tras brukes ved mistanke om språkutfordringer.

Har et nært samarbeid med PPT og Logoped, både i forhold til enkelt barn, men også med tanke på veiledning av personalet.

Ved behov gjennomføres andre nødvendige språktester, som f.eks. Fonemtest.

DETTE JOBBER VI MED I BARNEHAGEN

Overordnede mål:

Personalet ser på språkstimulering som et systematisk arbeid som går gjennom hele dagen.

De ansatte ser på flerspråklighet som en ressurs og bruker det aktivt.

Grunnleggende språkutvikling:

Mål:

Oppdatere oss på, og sette oss godt inn i kapitlet språk i Språkplanen.

Hva og hvordan:

Drøfte tema språkutvikling på personalmøter og avdelingsmøter og vedlikeholde kunnskapen om språkutvikling, språkstimulering og viktigheten av å bruke hverdagssituasjonene aktivt.

De fra språknettverk deler sin kunnskap med resten av personalet.

Bruke språket aktivt gjennom hele dagen ved å sette ord på det man gjør og ser sammen med barna.

Bevisst bruk av språkleker, bøker, biblioteket, spill, sanger og ulike digitale verktøy.

Språkutvikling – begreper og ordkunnskap:

Mål:

Bruke begreper i dagligtalen med barna i alle situasjoner. Sette ord på/beskrive med ord det man ser og gjør.

Hva og hvordan:

Barna bruker lek og rutinesituasjoner som innfallsvinkel til aktivt bruk av språket.

Diverse språkleker og språk materiell

Skriving:

Mål:

Oppmuntre og støtte barna i begynnende skrive aktivitet.

Hva og hvordan:

La barna få herme etter ord.

Leke skrive

Blyantgrep.

Skrive navnet sitt selv på tegninger o.l.

Bruke pedagogiske program i PC.

Bokstavjakt

Lesing:

Mål:

Skape leselyst og interesse for bøker og lesing.

Hva og hvordan:

Bruk rim og regler aktivt.

Rydd plass til jevnlig høytlesning.

God tilgang til passende bøker.

Bruk biblioteket.

Lag egne historier sammen med barna.

Logojakt.

Bruk ordbildekort

Gi de kjennskap til bokstaver.

Skille lyd og bokstav.

Observasjoner/Kartlegginger:

Mål:

Få kjennskap til barnets språk og språkforståelse, også de flerspråklige

Hva og hvordan?

Bruk Alle Med

Tras der det er nødvendig

Kartleggingsverktøy for flerspråklige barn.

Fysisk miljø:

Mål:

Tilrettelegge barns lekemiljø for stimulering av språkutvikling.

Hva og hvordan?

Bildekort med tekst – ordbilder.

La omgivelsene i barnehagen være preget av tall, bokstaver, spill og bøker.

Tilgang til bøker og skrivesaker.

Lage fortellinger og historier sammen.

Naturen som læringsarena for språk stimulering og språk utvikling:

Mål:

Bevist bruke språket ute og på turer for å lære ord, begreper og kategorier.

Undring

Hva og hvordan?

Undre seg sammen med barna over det som er rundt, det som skjer og det dere ser.

Still spørsmål som oppmuntrer til samtaler

Liten tursekk/eventyr/fortelling sekk med noen få konkrete.

Faktabøker/nett sider

(Plipp, Plopp og Plaske).

Språk og hverdagssituasjoner:

Mål:

Ha bevissthet rundt språkstimulering i hverdagssituasjonene i barnehagen.

Hva og hvordan?

Samtale om det man gjør

Være nysgjerrig

Innlæring av begreper og kategorier

BARN MED ANNET MORSMÅL ENN NORSK

Mange barn snakker tilsynelatende godt norsk, at de har en grei uttale. Før man slår seg til ro med at de har den nødvendige kunnskapen bør man sjekke om ord- og begrepsforrådet samsvarer med norsk kunnskaper. Sjekk ut forståelsen ved å stille spørsmål til innhold i fortellinger, sanger og vers.

Å lære et nytt språk tar tid. 1-2 år for å lære et hverdagsspråk, 5-7 år for å lære et fagspråk.

Bruk hele, beskrivende setninger, f.eks. «Dette er en kopp», og ikke bare kopp. Vis gjerne med hånden preposisjoner som på, ved siden av, over, under osv.

I enkelte språk er det færre adjektiv enn på norsk, det påvirker barnets norskinnlæring. F.eks farger. Enkelte land har ikke ord for blå eller oransje. Kan være lurt å sjekke ut slikt, så man ikke tror at barnet ikke kan farger og at vi tror barnet har forsinket begrepsutvikling.

Språklæring – læres i samvær med andre.

I naturlig kommunikasjon som måltid, garderobe, på tur, i frilek og lekegrupper.

I tilrettelagte læringssituasjoner som samlingsstund, språkleker, litteratur ved bruk av bilder og i lytte, sang, musikk og rytmeaktiviteter.

I tilrettelagte lekesituasjoner som regeltek, lek og aktivitet med vekt på fysisk utfoldelse ute og inne, konstruksjonslek, rollelek og rammelek.

Være en god språkmodell og støtte ved å aktivt lytte, ta initiativ til samtaler, bruke et variert ordforråd, tydelig, fortelle, lese, undre seg, rim og regler.

Invitere til gode samtaler, hjelpe barna med å se hverandre, bekrefte og støtte.

Viktig at barna bruker morsmålet sitt hjemme.

Tenk 1. og 2. håndserfaring. Vil være vanskelig for barn å følge med i samtaler om emner de ikke har noen erfaring med.

HVA KAN VÆRE LURT Å ØVE PÅ FØR SKOLESTART

- Kjenne bokstavene i navnet sitt
- Kunne lytte ut noen lyder
- Kunne kle av og på seg selv uten hjelp
- Gå på toalettet uten hjelp
- Vente på tur
- Ta imot og utføre beskjeder

KONKRETE TIPS TIL VOKSEN SPRÅKSTIMULERING

Hvordan jobbe med språk gjennom samtaler:

- Kommenterer og setter ord på ting i hverdagen, handlinger, tanker, opplevelser, følelser og aktiviteter.
- Er i dialog med barnet- lar barnet bruket språket! Barnet skal bades i språk, ikke druknes. Ofte får barn i barnehagen mange beskjeder- dette er ikke en samtale eller dialog!
- Benytter dagligdagse situasjoner til samtale. For eksempel er måltider og garderobe et gyllent øyeblikk der vi ikke bare setter ord på det vi spiser og gjør, men også oppfordrer og inviterer alle barn til samtale om ulike hendelser og fenomener.
- Tilpasser språket sitt til barnas språk.
- Tilrettelegger for deltakelse i samtaler.
- Som stillasbygger; gjentar med hele setninger, hjelper samtalen i gang, bruker rett språklig form.
- Forklarer, undrer seg sammen med barna, reflekterer, diskuterer.
- Leker med språket og undrer seg over språket.
- Er bevisst på å veksle mellom situasjonsavhengige (samtale om her- og nå- situasjoner) og situasjonsuavhengige samtaler (samtale om der- og da- situasjoner).
- Er bevisst sin bruk av spørsmål. Hvilke spørsmål stilles barn?
- Åpne spørsmål (hvordan, hva, hvilke); er spørsmål som er kognitivt/språklig utfordrende. Lukkende spørsmål (spørsmål som leder til korte svar, ja, nei); er spørsmål som er lite kognitivt/språklig utfordrende.
- Jobber mot en dialogisk språkpraksis kontra monologisk språkpraksis.

Hvordan jobbe med språk gjennom fortellinger?

- De voksne kan gi barna lyst til å fortelle gjennom selv å bruke mye fantasi og humor, og vise glede når de forteller.
- Når barna er i lek og i ulike aktiviteter er det god anledning til å invitere og oppmuntre dem til å bruke språket aktivt, og fortelle underveis.
- Oppmuntre barna til å fortelle om egne opplevelser eller noe de dikter opp, og at voksne viser barna at de er interessert i det som blir fortalt.
- Kan hjelpe til med å drive barnas fortellinger framover, for eksempel ved bruk av bekreftende, oppklarende og reflekterende spørsmål.
- Barn og voksne kan ta bilder på turer og under aktiviteter, og bruke disse som inspirasjon når de skal fortelle senere.
- Sammen kan barn og voksne lage esker med konkreter som barna kan bruke som støtte når de forteller.
- Bilder og konkreter kan brukes som støtte når barn og voksne forteller.
- Barn og voksne skriver ned fortellinger.

Hvordan jobbe med språk gjennom bøker?

- De voksne leser bøker med og for barna daglig. Fysisk og digitale bøker gjennom Polyino og Salaby.
- I møte med boka; vekker nysgjerrighet/skaper forventning.
- Voksne og barn snakker om bokens forside, tittel, forfatter, og om hva de tror boka handler om.
- Under lesingen; bruk av lesestopp. Studerer bilder sammen. Samtaler om hva som skjer, har skjedd, kommer til å skje videre, og hva de tror ord og uttrykk betyr. Den voksne oppfordrer og oppmuntre barna til å undre seg, reflektere og komme med innspill.
- Hyppig bruk av spørreordene: hvem, hva, hvor, hvorfor og hvordan er med på å styrke leseforståelsen.
- De voksne bruker ulike måter å jobbe med bøker på. Bruk av konkreter, bilder, tekst, tegning, drama m.m.
- Barna har tilgang til et bredt utvalg av bøker. De voksne oppdaterer litteraturen jevnlig.
- De voksne gjør seg noen tanker om hvordan bøkene er organisert, hvor tilgjengelig de er, hvor oppdatert litteraturen er, hvor lesekroken/bøker er plassert og organisert.
- Bøker kommuniserer på flere språk. Barnehagen har bøker og lydbøker på ulike språk.

Hvordan jobbe med språk gjennom lek?

- De voksne setter ord på lek, utvider og støtter i leken. For noen barn kan det være vanskelig å argumentere, diskutere og sette ord på egne følelser i leken, og spesielt i konflikter. Den voksne har en viktig oppgave i å være en støtte i barns lek.
- De voksne legger til rette for lek som inviterer til bruk av språk. For eksempel ved å introdusere nye leker. Finn fram og gjør ulikt materiell tilgjengelig; utstyr og leker.
- De voksne bidrar til at barna bruker språket i leken.
- De voksne er bevisst sin egen språkbruk i leken, og introduserer nye ord og uttrykk som er nyttige i den gitte situasjonen.
- De voksne er bevisst på at det finnes mange former for lek som i ulik grad krever verbalspråklig kommunikasjon. Fysisk utfoldelseslek og enkle regelleker kan fungere godt uten at barna trenger å snakke så mye, mens rollelek krever mye språklig aktivitet.
- Lekemateriellet gjenspeiler barnegruppen. Kulturelt og språklig.
- Det fysiske miljøet, både ute og inne, utarbeides med tanke på et rikt og variert språkmiljø.

Hvordan jobbe med språklig bevissthet og skriftstimulering?

- Leker med språkets form med barna, for eksempel ved å rime, lage tulleord og finne ord som ligner på hverandre.
- Oppmuntrer barna til å lytte til lyder og rytmer i språk.
- Synger sanger sammen med barna hver dag. Både i lek, aktiviteter og samlinger.
- Snakker om språk og språklige variasjoner som f.eks. dialekter og ulike språk. Ved å være gode språkmodeller som vektlegger barnas ulike språklige erfaringer, og som praktiserer positive holdninger til språklig variasjon, bidrar vi til utvikling av barnas språklige bevissthet. På denne måten legger vi også til rette for barnas identitetsutvikling.
- Viser interesse for ulike språk, skrifttyper og leseretning. 16 For eksempel har arabisk og kurdisk sorani leseretning fra høyre til venstre. Somali, kurdisk badini og kurmanji bruker de latinske bokstavene, og leseretningen er fra venstre til høyre, som på norsk.
- Leser med og for barna.
- Lar barna møte språklige symboler som bokstaver, og gjør barna oppmerksom på dem.
- Støtter barna når de utforsker skriftspråket.
- Viser interesse for det som barna lekeskriver, liksom skriver eller skriver.
- Skriver og viser at det som er skrevet, kan bli lest. Leser tekstene som barna har skapt. På noen språk leser man alle bokstavene i ordene. I noen språk er noen bokstaver «stumme», eller når to

bokstaver står sammen lager de en annen lyd. Det samme er det i det norske språket. Barn og voksne kan finne likheter og forskjeller i de ulike språkene. (Men det er lurt at den voksne undersøker litt først). Du kan lese om ulike språkbeskrivelser på: Veilederkorpset skole - Språkbeskrivelser

- Inviterer barna til å bruke digitale verktøy.
- Støtter barna når de eksperimenterer med å omsette lyder til skrift.
- Skaper tekster sammen med barna. Er sekretærer når barna skaper tekst.
- Stimulerer barna til å bruke skriftspråket i lek.

Hvordan jobbe med språk gjennom aktiviteter og opplevelser?

- Førstehåndsupplevelser skaper ofte interesse og engasjement. De språklige aktivitetene går ut på å sette ord på opplevelser, leke med ord, undre seg, beskrive, fortelle, forklare, spørre og svare.
- Voksne tar med barn på ulike gjøremål, og er bevisst på hvordan de bruker språket.
- God førforståelse åpner for å bruke språket aktivt. De voksne forbereder barn på hva de skal gjøre, og hva som skal skje. I etterkant snakker barn og voksne sammen om hva de har gjort, og hva som har skjedd. Spesielt viktig i forhold til flerspråklige barn er at voksne avklarer i tillegg ord og begreper i forhold til det som skal skje, skjer, og har skjedd.
- Bruk av bilder. Dagtavle. Bruk av konkreter.
- Språkleker. Språklek kan være så mangt. Å utforske rim, regler, rytmer, lyder og stavelser i ord er noe man ofte forbinder med språklek. Formålet med språklek er å stimulere den språklige bevisstheten hos barna. Barn som er språklig bevisste og kan leke med språkets formside, har som oftest et bedre utgangspunkt for å lære å skrive og lese enn barn som er lite språklig bevisste.
- Språkgrupper og lekegrupper.
- Bruk av sang og musikk. Musikk gjør språkinnlæringen både lettere, raskere og artigere. Musikk stimulerer ulike sanser hos barnet, og barna lærer inn rytmen i språket. Ofte 17 synger barn sangene lenge før de bruker ord, og før de forstår meningen med de norske ordene. Sang og musikk skaper fellesskap, glede, og er med på å lære både ord og lyder i språket.
- Spill, regler og sangleker.

Hvordan jobbe med ord og begreper?

- De voksne klarer å skille mellom ord og begreper. Er det ordet eller begrepet barnet kan/ ikke kan? Noen barn kan begrepet, men ikke ordet, mens andre barn kan og bruker ulike ord, men forstår ikke begrepene.

- Voksne konkretiserer og visualiserer nye ord ved hjelp av gjenstander, bilder, stemme, mimikk, tegn og kroppsspråk, for å gjøre det tydelig for barna hvilket innhold ordene har.
- Introduksjon av nye ord og arbeid med begreper inngår i en naturlig sammenheng i barnas hverdag.
- De voksne bruker både høyfrekvente (ord som forekommer ofte i språket, både muntlig og skriftlig) og lavfrekvente ord (ord som brukes sjeldnere, og ofte er mer spesialiserte eller faglige).
- De voksne bruker nye ord i meningsfulle sammenhenger. For at barnet skal lære et begrep, må barnet «møte» begrepet i ulike settinger og ulike sammenhenger. Vi lærer sjeldent ord og begrep bare ved å høre det en gang.
- Stoppe opp ved ulike ord. Hva betyr ordet? Hva heter det på morsmålet? I hvilken sammenheng bruker vi ordet?
- Systematisk læring av ord og begrep gjennom barnehageåret. Det er nyttig å utarbeide egen «årsplan» for arbeid med ord og begreper som dere bruker systematisk. «Snakkepakken året rundt» er et eksempel på systematisk ord- og begrepslæring. NB! Det er viktig å undersøke om ord og begrep man jobber med finnes på barnets morsmål, og hvilke erfaringer barnet har med begrepet. I tillegg kan det være lurt å finne ut hvilke erfaringer barnet har til de ulike begrepene man jobber med. F.eks. ordet «hytte» finnes ikke som eget ord på polsk. Dette ordet må erstattes med enten «sommerhus» eller et «lite hus». Det kan være vanskelig å finne det eksakte ordet/begrepet man jobber med på både morsmål og norsk, - så det å oversette ordet direkte til norsk kan bli feil. Det kan i tillegg være store forskjeller i konkrete ord i forhold til dialekter i de ulike språkene, så det hender at selv om man oversetter et ord til barnets morsmål, kan det hende barnet ikke er kjent med begrepet.
- Er det nok å forklare ord med ord eller må vi gjøre oss andre erfaringer? Konkreter? Bilder? Bruk av digitale verktøy?
- Systematisk bruk av språkstimulerende verktøy. For eksempel «Grep om begreper», «Språkkista», «Snakkepakken» og «Begrepsmodellen».
- Bruk av spill og bøker. Eks. Villkatten, bildelotto, memory, spill man lager selv på enten Inprint eller i Word.

Hverdagssamtaler i barnehagen

1. Vær nysgjerrig, undrende og følg barns interesser. Vis ekte interesse for det barnet er opptatt av. Eksempler: – «Hva tror du skjer hvis vi heller vann på sanden?» – «Fortell meg mer om dinosauren din!» – «Hvorfor tror du mauren går den veien?»
2. Inviter barnet inn i fellesskapet. Alle barn skal føle seg sett og inkludert. Bruk navn, smil og åpne invitasjoner til lek og samtale. Eksempler: – «Vil du være med og bygge tårn sammen med oss, Ali?» – «Kom og se hva vi lager her, det er plass til deg også!» – «Hva har du lyst til å leke i dag?»
3. La barnet være en aktiv deltager i samtalen. Gi barnet tid til å uttrykke seg. Lytt aktivt og bygg videre på det barnet sier. Eksempler: – «Så du sier at det var en stor lastebil? Hva gjorde den?» – «Hva skjedde etterpå?» – «Hvordan føltes det da du mistet ballen?»

4. Lek med språket. Bruk rim, regler, tøyseord og rytmer. Språkleker gjør læring morsom og engasjerende. Eksempler: – «Ormen den lange, krøp som...» – «Hva rimer på hatt? Katt, ratt, skatt!» – «Vi sier 'hoppe-loppe-liten' og klapper i takt!»

5. Ikke rett barnets feil direkte. Gjenta det barnet sier på en riktig måte, uten å påpeke feil. Eksempler: – Barnet sier: «Jeg så en hestebuss!» – Voksen svarer: «Oi, du så en stor buss som lignet på en hest?» – Barnet sier: «Jeg har spistet!» – Voksen svarer: «Å ja, du har spist! Hva spiste du?»

6. Hjelp barnet med å sette ord på ting. Sett ord på følelser, handlinger og opplevelser. Dette utvider barnets ordforråd og forståelse. Eksempler: – «Du ble lei deg fordi klossen falt ned.» – «Nå ble du glad, for du fikk det til!» – «Du peker på den store, røde ballen – vil du leke med den?»

7. Vær en språklig rollemodell – hvilke spørsmål stiller vi barn? Bruk varierte og åpne spørsmål som inviterer til refleksjon og samtale. Eksempler: – «Hva tror du skjer hvis vi planter dette frøet?» – «Hvordan kan vi løse dette sammen?» – «Hva likte du best med turen i dag?»